

Gedroomd minnen

Door Annette Postma

Als je in de online beeldcollectie van het Rijksmuseum zoekt op Louis Couperus, kom je deze prachtige fotomechanische afdruk van een boekillustratie tegen.

Een man ligt te slapen op een divan. Voor hem verschijnt, in een fontein, een doorzichtige gevleugelde vrouw met een bloem in haar hand. Vanuit haar diadeem schijnt een licht op het gezicht van de man. De voorstelling is gevat in een decoratief kader met onderaan dichtregels uit 'Gedroomd minnen' van Louis Couperus.

Liever een ideaalbeeld, dan een echte vrouw

Het gedicht komt uit de dichtbundel *Een lent van vaerzen*. Het gedicht bestaat uit de delen I t/m VI. Deze tekst komt uit deel V:

Steeds zweefde haar gestalte door mijn droomen,
Schoon eerst zoo vaag, dat ze als een schaduw was,
Toch lichtend als een geest des paradijzes,
En, – ik herinner 't mij, – ze was gewiekt.
Een liefdeglaans omgloorde heur aangezicht.

Het (ellenlange) gedicht gaat over een kunstenaarsleerling, die op een ebbenhouten divan op zijden kussens ligt te dromen van een zuilenrij. Aan de voet van elke zuil rust een marmeren godenbeeld. Als de jongeling ontwaakt, sluipt hij langs de zuilen, langs de bedstede van zijn meester naar het 'heiligdom'. Daar staat het ideaalbeeld van 'de vrouw', in marmer werkelijkheid geworden, alleen bedoeld voor de aanblik van de kunstenaar.

Zijn meester betrapt hem, maar vergeeft hem. Hij neemt zijn leerling in vertrouwen, en beklaagt zich bij hem om zijn lot. Hij had de gevleugelde vrouw ooit in een droom gezien en heeft haar vervolgens in marmer uitgehouwen. Maar tot zijn grote verdriet ontbreekt haar ziel. De meester smacht naar liefde, maar het is zijn noodlot dat hij nooit beminnen zal.

Zijn leerling raadt hem aan van het leven te genieten en een vrouw te kiezen. Maar de meester verlangt alleen naar zijn ideaalbeeld, niet naar een echte vrouw. Het is een thema dat we ook terugzien in Couperus' romans (maar dan vele malen beter uitgewerkt): de droom die stukloopt op de realiteit.

Meer kunst dan kitsch

De oorspronkelijke illustratie is gemaakt door Jacob Pieter van den Bosch, beter bekend als Jacques van den Bosch. Wat schetste mijn verbazing, toen in een aflevering van *Tussen Kunst en Kitsch* zijn naam viel? Een bezoeker had een prachtig glas-in-loodraam meegenomen, waarop een man in een bootje in een woelige zee afgebeeld was: een echte Van den Bosch.

De deskundige vertelde dat Van den Bosch een architect en interieurontwerper was. Van den Bosch bleek inderdaad een alleskunner. Hij was meubel-, interieur- en boekbandontwerper en werkte onder meer met keramiek en glas. Zijn nagelaten werk is dan ook zeer divers: van meubels, schilderijen, klokken en andere gebruiksvoorwerpen tot aan boekbandontwerpen en tekeningen. Twee van zijn complete ameublementen zijn te bewonderen in het Drents Museum te Assen, het Centraal Museum Utrecht en het Rijksmuseum in Amsterdam. Bovendien werkte hij mee aan de ornamentiek en de binnenhuisarchitectuur van Station Haarlem, waar het MUTEK (zie 'Couperus in het museum' in dit nummer) te vinden is.

Ook de naam Berlage viel bij *Tussen Kunst en Kitsch*. Met de nu veel bekendere Berlage begon Van den Bosch in 1900 een atelier voor binnenhuisarchitectuur: 't Binnenhuis. De producten van 't Binnenhuis moesten betaalbaar zijn voor 'gewone' mensen. Dat bleek helaas niet altijd mogelijk. Omdat het streven naar

kwaliteit en duurzaamheid niet strookte met de prijs-kwaliteitsverhouding, werden de producten al snel duurder. Hetzelfde gold trouwens voor de arts-and-craftsbeweging in Groot-Brittannië. Al die prachtige toegepaste kunst: onbetaalbaar voor de massa, ondanks de idealistische ideeën van de beweging. Uiteindelijk raakte de samenwerking verstoord en Van den Bosch kwam er alleen voor te staan. De recessie van de jaren '20 betekende de genadeklap voor 't Binnenhuis.

Berlage heeft overigens meerdere boekbanden voor Couperus ontworpen, maar *Een lent van vaerzen* is uitgegeven met een boekomslag door Willem Wenckebach. Bij mijn weten is de tekening die Jac. Van den Bosch maakte, nooit daadwerkelijk als boekband uitgevoerd. Wellicht wel als boekillustratie? ■

Portret van Jac. van den Bosch, directeur 't Binnenhuis, ca. 1920. Foto: Merkelbach. Bron: Catalogus van tentoonstelling van werken door Piet van Wijngaardt in het Binnenhuis te Amsterdam, 1921. (coll. P. Oxener)

